

Žena nositeljica različitih obiteljskih uloga

Jurinić, Anamarija

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:858185>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Preddiplomski studij engleskog jezika i književnosti i pedagogije

Anamarija Jurinić

Žena nositeljica različitih obiteljskih uloga

Završni rad

Mentor: doc. dr. sc. Mirko Lukaš

Osijek, 2017.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za pedagogiju

Preddiplomski studij engleskog jezika i književnosti i pedagogije

Anamarija Jurinić

Žena nositeljica različitih obiteljskih uloga

Završni rad

Područje društvenih znanosti, polje pedagogija, grana obiteljska pedagogija

Mentor: doc. dr. sc. Mirko Lukaš

Osijek, 2017.

Sažetak

Uloge žena sve su brojnije i sve teže uskladive, no moguće je izdvojiti nekoliko glavnih uloga žena unutar obitelji. Ulogu supruge žena stječe ulaskom u brak. U braku su žena i muškarac ravnopravni te su si dužni međusobno pomagati, uzdržavati, poštivati i sporazumno donositi odluke. Rađanjem djeteta, žena stječe i ulogu majke. Njezina glavna dužnost u ulozi majke postaje odgojna, odnosno dužnost da odgoji dijete kao neovisnu, kritičku, autonomnu i samostalnu ličnost koja će u sebi razviti osnovna načela vrijednosti. Prihodi muškarca nisu dovoljni za osiguravanje egzistencije obitelji stoga se žena obrazuje i uključuje u tržište rada. Viši stupanj obrazovanja ženi osigurava bolje radno mjesto i veću plaću, što utječe na zadovoljstvo žene, ali i cijele obitelji osiguravajući veći financijski doprinos obitelji te kvalitetan život njezinih članova. U istraživačkoj literaturi ovog područja najčešće se ističe problem sukoba obiteljske i radne uloge žene, a danas problem predstavljaju i različiti rodni stereotipi koji utječu na oblikovanje ženine uloge unutar obitelji. Najčešće se radi o stereotipima koji zagovaraju tradicionalnu podjelu uloga u obitelji gdje žena skrbi za djecu i obavlja poslove u kućanstvu, a muškarac radi i zarađuje kako bi prehranio obitelj.

Ključne riječi: majka, obrazovana osoba, stereotipi, supruga, zaposlena osoba

Sadržaj

Uvod	1
1. Pojmovna određenja.....	2
2. Mijenjanje položaja žene u obitelji	4
3. Različite uloge žene u obiteljskoj zajednici	6
3.1. Uloga supruge	6
3.2. Uloga majke	7
3.3. Žena kao obrazovana osoba	9
3.4. Radna uloga.....	10
4. Stereotipi o ulogama žena	13
Zaključak.....	15
Literatura	16

Uvod

Uloge žena u obiteljskoj zajednici od posebnog su interesa jer povijesno gledano doživljavaju najveći preobražaj, postaju sve brojnije i sve teže uskladive, a istodobno, očekivanja o realizaciji tih uloga postaju sve veća. Dominantne uloge žena u obitelji su: supruga, majka, domaćica, profesionalno angažirana osoba, odgojiteljica, kćerka i dr. U ovom radu posebna pažnja posvećena je glavnim ulogama žene u obitelji, odnosno onim ulogama koje zahtijevaju najviše njezinog vremena i truda u realizaciji: uloga supruge, uloga majke, uloga obrazovane osobe i radna uloga.

Prvo poglavlje rada definira i поблиže objašnjava pojmove koji se najčešće spominju u tekstu: obitelj, uloge, stereotipi.

Drugo poglavlje pruža kratak pregled o tome kako se tijekom povijesti mijenjao položaj žene u obitelji, a samim time i njezine uloge i dužnosti. Dugo povijesno razdoblje žene nisu imale gotovo nikakav utjecaj niti autoritet u obitelji. Jedine dužnosti žene bile su udovoljavati suprugu, brinuti o domaćinstvu i skrbiti o djeci. Posljednjih desetljeća, uloga žene u obitelji se znatno izmijenila, posebno nakon njezinog ulaska na tržište rada.

Novonastale promjene znatno su utjecale na izmijenjenu ulogu žene u braku (žena zadobiva veća prava), poštivanje žene pri donošenju odluka te poštivanje žene u brizi o djetetu. Uloge žene i muškarca u obitelji su se izjednačile, kao i njihova angažiranost vezana za obitelj i poslove unutar obitelji. Konkretno uloge žene u obitelji opisane su u trećem poglavlju a one se odnose na ulogu supruge, majke, obrazovane osobe i radnu ulogu.

Unatoč većoj ravnopravnosti između muškaraca i žena, različiti rodni stereotipi i dalje su prisutni. Najčešće se radi o stereotipima koji zagovaraju "tradicionalnu" podjelu uloga u obitelji, odnosno podjelu uloga na način da žena skrbi za djecu i obavlja poslove u domaćinstvu, dok muškarac radi i zarađuje kako bi prehranio obitelj. O rodnim stereotipima povezanim s ulogom žene u obitelji pisano je u četvrtom poglavlju.

1. Pojmovna određenja

Obitelj je „najstarija, najtrajnije, ali i promjenljiva primarna društvena grupa koja se temelji na bio-reproduktivnim, bio-seksualnim, bio-socijalnim, socio-zaštitnim i socio-ekonomskim vezama muža i žene i njihove rođene ili adoptirane djece, koji su međusobno povezani brakom, srodstvom i udruženi radi lakšeg zadovoljavanja raznovrsnih potreba ličnosti, društva i porodice“ (Sociološki leksikon, 1982, 471). Obitelj je primarna zajednica ljudi koji žive u zajedničkom kućanstvu, a čine ju roditelji i djeca (bilo rođena ili usvojena) u nekoliko koljena uzlazne i silazne obiteljske loze¹ koji su unutar obitelji podijeljeni prema spolu, uzrastu i generacijama.

Funkcije obitelji su: odgojna funkcija (očituje se stjecanjem prvih iskustava, znanja, navika, sposobnosti i percepcije), biološko-reproduktivna funkcija (stvaranje potomstva te osiguravanje produženja ljudske vrste, kulture i civilizacije), gospodarska funkcija (podrazumijeva trošenje, ali jednako tako i stvaranje materijalnih dobara u obitelji), društveno-kulturna funkcija (očituje se u izgradnji stavova i formiranju radnih, higijenskih, kulturnih i drugih navika), religijska funkcija (njegovanje i prenošenje religijske kulture i vrijednosti na dijete), moralna funkcija (upoznavanje djeteta sa skladnim životom u zajednici, zajedničkim radom, dogovaranjem, ljubavlju i dr.), domoljubna funkcija ili patriotizam (očituje se ljubavlju prema obitelji, zavičaju, državi i sl.), osiguravanje fizičkog opstanka te izgradnja osnovnih i ljudskih osobina (Ackerman, 1966; Vukasović, 1999).

Zbog svih funkcija jasno je da unutar obiteljske zajednice, kao i bilo koje druge zajednice, moraju postojati različite uloge. Svaki pojedini član obitelji ima određenu ulogu, a često i više njih. Uloge se definiraju kao sve one aktivnosti koje pojedinac čini, ili smatra da treba činiti, kako bi opravdao zauzeti položaj u svojoj sredini (Rakić, 1983). Svaka osoba zauzima određeni položaj u odnosu na druge, a taj položaj, naposljetku, utječe i na svakodnevno ponašanje te osobe.

Najveća razlika između muškaraca i žena očituje se rodnim ulogama. Pojam rodne uloge podrazumijeva sva kulturološki i socijalno propisana ponašanja dodijeljena muškarcima i ženama, a temeljena isključivo na rodnim razlikama (Bartley i sur., 1991, prema Bartolac i sur., 2011).

¹ Npr. baka, djed, majka, otac, kćeri i sinovi.

Stav prema rodnim ulogama može biti tradicionalan i egalitaran. Osnovno obilježje tradicionalnog stava je „postojanje jasno strukturiranih podjela uloga i njihovih obveza prema spolu, koje se odnose na to da su muškarci hranitelji obitelji, dok su žene zadužene za brigu o domu, djeci, kućanskim poslovima i sl.“ (Pendleton i sur., 1980, prema Gregov i sur., 2014, 2). Egalitaran stav obilježava podjela uloga hranitelja obitelji, moći odlučivanja i kućanskih obveza. Osobe s egalitarnim stavom ne dijele poslove prema rodu, već smatraju da i muškarci i žene imaju jednaka prava i obveze u pogledu obitelji i posla (Pendleton i sur., 1980, prema Gregov i sur., 2014; Gjurić i sur., 2014).

Stavovi članova obitelji prema rodnim ulogama određuju dinamiku procesa u obitelji, odnosno određuju raspodjelu moći unutar obitelji, brigu o djeci, brigu o obavljanju kućanskih poslova, socijalnu podršku od članova obitelji, opće funkcioniranje obitelji te konflikte. Žena koja ima tradicionalan stav prema rodnim ulogama smatrat će da su kućanski poslovi njezina odgovornost i neće očekivati puno pomoći od svog supruga, dok će žena koja ima egalitaran stav smatrati da bračni partneri trebaju dijeliti kućanske poslove ravnopravno, stoga će od supruga očekivati pomoć i podršku u obavljanju tih poslova te biti nezadovoljna ukoliko tu pomoć ne dobije (Gregov i sur., 2014).

Na osnovu rodnih razlika često se javljaju i različiti stereotipi. Stereotipi podrazumijevaju vjerovanja o nekim tipičnim osobinama određene skupine ljudi, na primjer da su žene osjećajne, nježne i plačljive, a muškarci snažni, agresivni i ne pokazuju emocije. Kada je riječ o stereotipima o ulogama muškarca i žene unutar obitelji, najčešće se smatra da su skrb za djecu i obavljanje poslova u domaćinstvu dio ženskog identiteta, dok se uloga „hranitelja“ obitelji smatra dijelom muškog identiteta. Stereotipi se smatraju problematičnima jer svim pripadnicima određene skupine pripisuju iste osobine, bez obzira na individualne razlike, i teško se mijenjaju (Čorkalo, 2003).

2. Mijenjanje položaja žene u obitelji

Obitelj je jedna od najstarijih društvenih institucija, stoga ne čudi činjenica da je tijekom povijesti doživjela puno promjena na individualnom planu, obiteljskoj strukturi i životnom stilu. „Naime, kroz povijest su neki ekstremni odnosi u obitelji s obzirom na ulogu pojedinca u obitelji bile 'normalne' pojave“ (Rosić, Zloković, 2002, 11). Zapisi iz vremena Herodota², Polibija³ i Strabona⁴ govore o životu, pravima, obvezama i međusobnim odnosima unutar obitelji u vrijeme kada su žene, a posebno one koje su bile majke, imale središnji položaj u obitelji. Glavna obilježja takvih matrijarhalnih odnosa bila su idealiziranje i bezrezervno štovanje majke. Majka se bavila zemljoradnjom, što je osiguravalo egzistenciju obitelji, dok je očeva povremena uloga u osiguravanju egzistencije bila uglavnom nesigurna. Djeca su dobivala svoja imena po majci, a nasljeđivanje imovine i rodbinski odnosi također su se pratili po majci (Carter, McGoldrick, 1989, prema Rosić, Zloković, 2002). Ovakvi matrijarhalni odnosi bili su poznati kod starih Slavena, Arapa, Izraelaca i Germana, ali i kod drugih naroda.

Jačanjem uloge muškarca u obitelji matrijarhat gubi svoje dotadašnje značenje. Majka prestaje biti u središtu pozornosti, a njezine uloge preuzima muškarac. Time žena ne samo da gubi autoritet u obitelji, već i mnoga prava. Pavao⁵ već u prvoj Poslanici Timoteju ženama nalaže šutnju: „Neka se žene drže šutnje i posvemašnje pokornosti kada ih se podučava. Ne dopuštam ženama da daju poduku, niti da preuzmu vlast nad svojim muževima“ (Perrot, 2009, 21). „Pater familias“⁶ postaje glavna osoba kada je riječ o donošenju odluka u obitelji. On odlučuje o vjeri, pravilima ponašanja, pravima, obvezama, ekonomskim odnosima, ali i životu i smrti članova obitelji (Rosić, Zloković, 2002). Majka je zadužena za njegu i odgoj djeteta te brigu o cjelokupnom domaćinstvu, dok otac predstavlja autoritet i brine o materijalnoj sigurnosti obitelji te nema vremena, sposobnosti, a niti želje za svakodnevnom brigom o djeci (Petani, Spahija, 2012). Kao posljedica takve podjele uloga, do 90-ih godina 20. stoljeća roditeljstvo se izjednačivalo s majčinstvom (Colbert, Martin, 1997; Čudina-Obradović, Obradović, 2006).

² Grčki povjesničar (484. – 424. pr. Kr.).

³ Grčki povjesničar (203. – 120. pr. Kr.).

⁴ Grčki povjesničar, geograf i filozof (63./64. – 24. pr. Kr.).

⁵ Kršćanski svetac, apostol i misionar (5. – 67.).

⁶ Otac, glava obitelji (lat.).

Posljednjih desetljeća podjela uloga unutar obitelji se znatno promijenila, a posebno nakon ulaska žene na tržište rada, njezinim financijskim doprinosom te činjenicom da sve manje vremena provodi u obitelji i domaćinstvu. Novonastale promjene posebno su utjecale na ulogu žene u braku, poštivanje žene pri donošenju odluka, poštivanje žene u kontroli i brizi o djetetu, poštivanje njezine odluke o razvodu te pravu žene na zaštitu (Rosić, Zloković, 2002). Radna opterećenost žene je porasla. „Većina žena/majki radila je izvan kuće puno radno vrijeme i istovremeno nosila dvostruki teret rada na poslu i u kućanstvu“ (Bartolac i sur., 2011, 176). Podatci s područja bivše Jugoslavije pokazuju da je radno opterećenje žena bilo 60-70 sati tjedno, od čega se 20-30 sati odnosilo na „neplaćenu drugu smjenu“, odnosno na rad unutar obiteljske zajednice i domaćinstva (Massey i sur., 1995, prema Birkelund i sur., 2007). Niti deset godina kasnije situacija se nije promijenila. Muškarci su tada provodili prosječno 20 sati tjedno obavljajući poslove u domaćinstvu, dok su žene iste poslove obavljale prosječno 34 sata tjedno (Bartley i sur., 2005).

Danas su najčešće i majka i otac zaposleni (posebno u slučaju obitelji koje žive u gradu) te jednako sudjeluju u financijskom doprinosu obitelji. Kod kuće nema više „muških“ i „ženskih“ poslova već se svi poslovi dijele između članova obitelji ovisno o raspoloživom vremenu, vrsti i težini posla. Tako npr. muškarac i dalje obavlja teže fizičke poslove, ali ponekad i kuha, glača i sl. I majka i otac ravnopravno sudjeluju u odgoju djece i pružaju pomoć ovisno o svojim sposobnostima. Ovakva podjela uloga omogućuje da svatko radi prema svojim mogućnostima i na taj način pridonosi općem uspjehu obitelji (Stevanović, 2000).

3. Različite uloge žene u obiteljskoj zajednici

3.1. Uloga supruge

Žena preuzima ulogu supruge ulaskom u brak. Brak se definira kao zakonom uređena životna zajednica muškarca i žene (Obiteljski zakon, 2015). To je institucija „koja partnerima osigurava međusobnu pripadnost, pažnju, utočište, podršku, ljubav, razumijevanje, individualni i zajednički životni i profesionalni razvoj“ (Stevanović, 2000, 52). Brak nastaje iz potrebe muškarca i žene za zajedničkim životom, nadopunjavanjem u biološkim i životnim funkcijama i potomstvom. Bračni partneri su ravnopravni, dužni su se međusobno pomagati, uzdržavati i poštivati te sporazumno donositi odluke o rađanju i podizanju djece. Bračni partneri trebaju sporazumno odlučivati o mjestu stanovanja, a o izboru zanimanja svaki bračni partner treba odlučiti samostalno i slobodno (Obiteljski zakon, 2015). Svaki bračni partner ima pravo na vlastiti razvoj, zrelo ponašanje, samostalnost, društvo koje jedan partner treba pružati drugome, poštenu podjelu obiteljskih prihoda i oslobođenost od robovanja drugom partneru (Stevanović, 2000).

Kada je riječ o podjeli uloga između bračnih partnera, autori se slažu s tvrdnjom da žene značajno više vremena provode u obavljanju svakodnevnih poslova vezanih uz održavanje domaćinstva i obitelji (Lennon, Rosenfield, 1994; Coltrane, 2000). Podjela poslova između bračnih partnera ovisi o njihovim stavovima prema rodnim ulogama koji mogu biti tradicionalni ili egalitarni (Korabik, 1999, prema Gjurić i sur., 2014). Za tradicionalnu ideologiju karakteristično je mišljenje da je muškarac hranitelj obitelji koji na prvo mjesto stavlja posao, dok je ženina primarna odgovornost obitelj te joj je ona na prvom mjestu. Osobe s egalitarnim stavovima ne vjeruju u podjelu poslova prema rodu, već smatraju da i muškarci i žene imaju jednaka prava i obveze u pogledu obitelji i posla (Gjurić i sur., 2014). Tradicionalni tip zajednice smatra se teško održivim jer nailazi na sve više problema. „Naime, već gotovo pola stoljeća na ovim prostorima žene prilagođavaju svoju tradicionalnu ulogu isključivo majke i domaćice kako bi osigurale ekonomsku sigurnost svojoj obitelji, budući da je došlo takvo vrijeme u kojemu obitelj ne može egzistirati samo od muškarčevih prihoda“ (Gregov i sur., 2014, 13). U našoj kulturi još uvijek je prisutan utjecaj tradicionalnih normi vezanih uz rodne uloge (Huić i sur., 2010).

Podjela uloga u obitelji razlikuje se u gradu i na selu. U gradskim obiteljima i muškarac i žena jednako sudjeluju u obavljanju kućanskih poslova. To vrijedi ukoliko je žena zaposlena, u protivnom, nezaposlena žena ima puno slobodnog vremena pa ne traži pomoć

supruga u obavljanju kućanskih poslova. Seoska obitelj ostaje tradicionalna u pogledu podjele uloga. Najstariji muški član je glava obitelji i planira poslove, a žene se brinu o spremanju i uređivanju kuće (Stevanović, 2000).

3.2. Uloga majke

Rađanje djece u braku može se usporediti s granatom koja eksplodira i bračnu zajednicu čini potpuno drugačijom, ali ne nužno boljom, niti nužno lošijom (Stamp, 2003). Potomstvo predstavlja nastavak života obitelji i održavanje vrste. Ono osigurava izmjenu generacija i očuvanje obiteljske tradicije i kulture (Stevanović, 2000).

Majka je najvažnija osoba u djetetovom životu, stoga ona najviše utječe na djetetov razvoj (Petani, Spahija, 2012). Majčinstvo počinje u onom trenutku kada se oplođeno jajašce počne razvijati u novi organizam. Tada počinje prva i osnovna funkcija majke, a to je da u svom tijelu štiti biće još nesposobno za samostalan život te da ga hrani sastojcima iz svog tijela omogućavajući mu razvoj (Košiček, 1990). Konačni cilj majčinstva je da s vremenom postane sve manje potrebna djetetu osposobljavajući ga za život, samostalno snalaženje i donošenje odluka. Time majka „presijeca psihološku pupčanu vrpču, tj. čuvstvenu ovisnost djeteta o njoj“ (Košiček, 1990, 15).

Postoje različita gledišta o majčinstvu: biološko, duhovno i osobno. Biološki aspekt majčinstva promatra kao odnos majke i djeteta koje je rodila, duhovni aspekt podrazumijeva unutarnju zrelost žene da uopće bude majka, a osobni aspekt podrazumijeva sklop tipičnih karakteristika majke zahvaljujući kojima je ona sposobna brinuti se o djetetu i odgajati ga (Dobrzycka i sur., 2011).

Skup aktivnosti koje majka obavlja, a koje podrazumijevaju njegu, odgoj i zaštitu djece naziva se „majčinskom praksom“. Majčinska praksa „proizlazi iz neodgodivih djetetovih potreba i obuhvaća ne samo vještine i znanja nego i uspostavljanje dubokog emocionalnog odnosa koji je neophodan za razvoj djetetova osjećaja sigurnosti i buduće socijalne i kognitivne kompetencije“ (Čudina-Obradović, Obradović, 2003, 48).

Prava i dužnosti majke i oca vezano za roditeljsku skrb, ali i bilo koji drugi obiteljsko-pravni odnos su jednaka. Roditeljsku skrb čine prava, dužnosti i odgovornosti roditelja u svrhu zaštite i promicanja osobnih i imovinskih prava djeteta te njegove dobrobiti. Roditeljska

skrb mora se ostvariti u skladu s razvojnim potrebama i mogućnostima djeteta, njegovom zrelošću i dobi (Obiteljski zakon, 2015).

Glavna dužnost roditelja je odgojna dužnost. Odgoj obuhvaća tri zadatka: proces usvajanja vještina, znanja i navika, proces formiranja intelektualnih i fizičkih snaga i sposobnosti te proces formiranja karaktera i ličnosti, odnosno pogleda na svijet, osjećajnog i voljnog života. Na roditeljima je da dijete odgoje kao neovisnu, kritičku, autonomnu i samostalnu ličnost koja će u sebi razviti osnovna načela vrijednosti (Stevanović, 2000).

Odgoj nije jedina uloga roditelja. Djetetu je potrebna i roditeljska blizina, ljubav i emocionalna povezanost. Ono mora osjećati da je od svojih roditelja voljeno, željeno i da im je potrebno. U suprotnom, dijete će imati negativne posljedice. Najbolji primjer su djeca smještena u dječje domove koja su, čak i uz vrlo povoljne uvjete, često boležljiva i slabunjava jer im nedostaje roditeljska blizina i ljubav (Stevanović, 2000; Rosić, 2005). Uloge roditelja su i prenošenje iskustva i kulture društva u kojem žive na svoje dijete te pružanje djetetu mogućnosti intelektualnog, tjelesnog, radnog, moralnog i estetskog odgoja (Rosić, 2005).

Pored svih navedenih roditeljskih dužnosti, postoji još jedna koja se odnosi samo na majke, a to je održavanje veze s djecom, mužem i okolinom. Nakon što majka uspostavi vezu sa djetetom, njezin slijedeći zadatak je djetetov interes proširiti na oca, a zatim i na cjelokupni život okoline, odnosno na braću i sestre, prijatelje, rođake i ljude općenito. Ona mora svim trima vezama pristupiti razumno i nikad ne posvećivati pažnju samo jednoj (Adler, 1989). Ukoliko je djetetu uskraćena majčinska briga, ono će imati određene posljedice. Štetne posljedice ovise o stupnju prikraćenja majčinske brige, a prikraćenje može biti djelomično i potpuno. Djelomično prikraćeno dijete je ono dijete koje živi s majkom, ali njezini stav i ponašanje nisu onakvi kakvi bi trebali biti. Djelomično prikraćivanje majčine brige dovodi do straha kod djeteta, potrebe za ljubavlju i nježnošću i želje za osvetom, što izaziva osjećaj potištenosti i krivice. Ovi osjećaji prejaki su da bi jedno dijete moglo vladati s njima zbog čega prvo dolazi do poremećaja psihičke organizacije, a zatim i do pojave neurotičnih simptoma kod djeteta. Potpuno prikraćeno dijete je ono dijete koje je izgubilo majku zbog smrti ili napuštanja, ili ga je socijalna organizacija odvojila od nje i smjestila kod stranih ljudi. Potpuno prikraćivanje majčine brige ima još veće posljedice od djelomičnog prikraćivanja i može u potpunosti uništiti sposobnost djeteta da uspostavlja afektivne odnose (Bowlby, 1953).

Ženama je doživljaj majčinstva daleko važniji negoli doživljaj očinstva kod muškaraca. Doživljaj majčinstva ima pozitivne, ali istodobno i negativne aspekte. Ono može biti temelj osobnog razvoja, ispunjenja i sreće, ali može biti i izvor depresije, straha, tjeskobe, ograničavanja, podređenosti i ekonomskog tereta (Čudina-Obradović, Obradović, 2003).

Roditeljska uloga često uzrokuje i stres. Roditeljski stres odnosi se na univerzalno iskustvo koje uključuje neugodne fiziološke i psihološke reakcije koje su nastale kao rezultat prilagođavanja zahtjevima roditeljstva (Crnic, Low, 2002). Rezultati istraživanja koje je provela Chilman (1980) pokazali su da 67% majki smatra da im je uloga zaposlenika lakša od roditeljske uloge, no istraživanja koja je provela Kapor-Stanulović (1985) pokazala su da većina žena smatra kako nijedna uloga ne može zamijeniti ili nadomjestiti ulogu majčinstva.

U Hrvatskoj su rezultati istraživanja pokazali podvojenost majčinske uloge. Majčinstvo se i dalje smatra najpoželjnijim idealom ženske uloge u društvu (Galić, 2004), no vidljiva je sve veća sklonost mlađih žena da odustanu od majčinstva kao prioritarnog cilja u životu (Galić, Nikodem, 2009).

3.3. Žena kao obrazovana osoba

Žene nisu uvijek imale jednake obrazovne prilike poput muškaraca. Dugo razdoblje povijesti nisu uopće imale pravo na školovanje, ali je primjetno bilo njihovo ogromno nastojanje da podučavaju same sebe. Podučavale su se svim mogućim dostupnim sredstvima u dvorcima, samostanima, knjižnicama, iz prepisivanih rukopisa, romana i sl. (Perrot, 2009).

Školovanje djevojaka u Europi u osnovnom obrazovanju započelo je 1880-ih godina, u srednjem obrazovanju 1900-ih, a njihov ulazak na sveučilišta dogodio se između dva svjetska rata. Sveučilišno obrazovanje žena omasovljeno je nakon 1950. godine, da bi danas na sveučilištima žene bile brojnije od muškaraca. „To je, svakako, utjecaj suvremenog doba: muškarci žele imati inteligentne družbenice. Država želi majke obučene za rani odgoj djece. Tržište rada treba kvalificirane žene“ (Perrot, 2009, 110).

U pogledu omjera stupnjeva obrazovanja, žene su se muškarcima približile u svim stupnjevima, a posebno u stupnju visokog školstva. Dok je u Hrvatskoj 1960. godine na visokim učilištima diplomiralo 31,8% žena i 68,2% muškaraca, 2014. godine postotak žena koje su diplomirale na visokim učilištima popeo se na 59,9% (u odnosu na 40,1% muškaraca).

Iste je godine magistriralo 62,8% žena i 37,2% muškaraca, a doktoriralo 56,6% žena i 43,4% muškaraca (Državni zavod za statistiku, 2016).

Stupanj obrazovanja žene utječe na njezin položaj u obitelji. Obrazovanije žene odbacuju tradicionalnu ulogu žene kućanice kao jedinu moguću. „Žene egalitarnih stavova smatraju da zaslužuju isti status u društvu kao i muškarci te da imaju pravo ulagati u karijeru i ostvariti se i u tom smislu“ (Gjurić i sur., 2014, 652-653). Viša razina obrazovanja ženi omogućuje veću zaradu na poslu, a samim time osigurava veći financijski doprinos obitelji te kvalitetan život njezinih članova. „Visoko obrazovane, ili barem srednje obrazovane žene se, u pravilu, brže zapošljavaju. Do jedne godine na posao čeka oko 40% žena s visokom školom, te oko 30% žena sa srednjom školom“ (Galić, Nikodem, 2009, 259). Viša razina obrazovanja žene utječe i na njezin fertilitet, odnosno na odgađanje rađanja djece na sve kasnije godine života, što dodatno smanjuje izgleda za rađanjem većeg broja djece jer je ženino reproduktivno razdoblje skraćeno obrazovanjem (Čipin, 2011).

3.4. Radna uloga

Ukupan rad žene u obitelji dijeli se na plaćeni rad izvan obitelji (posao) i neplaćeni rad unutar obitelji (briga za članove obitelji, kućanski poslovi). Svaki od navedenih poslova zahtijeva trud i vrijeme, a veće uključivanje u jedan posao nužno znači smanjenje uključenosti u drugi posao (Čudina-Obradović, Obradović, 2006).

Utjecaj plaćenog rada izvan kuće na obitelj promatra se unutar dva temeljna modela: model prelijevanja i model zasebnih područja. Model zasebnih područja odnosi se na obitelji u kojima je muškarac hranitelj te obavlja plaćeni rad izvan kuće, dok je žena kućanica i obavlja sav neplaćeni rad unutar obitelji. Prema ovom modelu nema međusobnog utjecaja ili ometanja između ova dva područja rada (Haas, 2000, prema Čudina-Obradović, Obradović, 2006).

U istraživanju načina na koji funkcionira model zasebnih područja, uvidjelo se da ta područja nisu „zasebna“ jer dolazi do značajnog prelijevanje utjecaja s područja rada na obitelj. „Najprije se muškarčevi problemi i nezadovoljstvo na poslu prelijevaju na njegov život u obitelji tako da smanjuju zadovoljstvo u braku i obitelji te opće životno zadovoljstvo. Zatim, dolazi do prijenosa utjecaja, prijenosa muževa nezadovoljstva na ostale članove obitelji, ponajprije na ženu, pa se smanjuje ženino bračno i životno zadovoljstvo . . . Budući

da ga nema kod kuće zbog rada, muškarac ne sudjeluje u neplaćenom radu unutar obitelji, zbog čega je nezadovoljna žena koja obavlja 'nevidljiv' i podcijenjen rad i ima malo mogućnosti za samopotvrđivanje i bilo koji oblik priznanja“ (Čudina-Obradović, Obradović, 2006, 163-164). Model zasebnih područja stoga treba odbaciti te prihvatiti model prelijevanja, odnosno utjecaja rada jednog partnera na životno, bračno i obiteljsko zadovoljstvo drugog partnera (Hammer i sur., 1997, prema Čudina-Obradović, Obradović, 2006).

Ekonomске promjene u većini zemalja svijeta dovode do odbacivanja održivosti modela zasebnih područja jer obiteljski oblik muškarac – hranitelj, žena – kućanica postaje sve rjeđi, a sve su češće obitelji dvostrukog hranitelja u kojima postoje specifični odnosi obitelji i rada. Žene se uključuju u tržište rada, no različiti rodni stereotipi i dalje imaju utjecaj na njihov izbor zanimanja što je vidljivo iz podataka o profesionalnoj strukturi stanovništva koji pokazuju da žene u Hrvatskoj čine 98,7% svih kućnih pomoćnica, 98,4% tajnica, 97,1% odgajateljica predškolske djece, 96,2% čistačica, 93,2% medicinskih sestara, 92,4% frizerki, kozmetičarki i srodnih zanimanja te 91,9% krojačica (Državni zavod za statistiku, 2006).

U istraživačkoj literaturi ovog područja najviše se ističe problem sukoba obiteljske i radne uloge majke, tj. ističe se štetno djelovanje majčinog rada izvan kuće na obiteljske procese te bračno i roditeljsko zadovoljstvo. Rezultati dobiveni proučavanjem utjecaja rada na obitelj pokazuju da je glavni uzrok štetnog utjecaja rada ukupno vrijeme provedeno na poslu, tj. ukupan broj sati (Kossek, Ozeki, 1998). Ženino izbjivanje iz kuće smanjuje zadovoljstvo muža bračnim životom i izaziva sukobe, a najviše radi neobavljenih kućanskih poslova (Greenstein, 1996). Puna zaposlenost žene izvan kuće ima posljedice i na njezino rađanje i odgoj djece. Smatra se da zaposlenim ženama djeca nisu središnja životna vrijednost jer misle da rođenjem djeteta žrtvuju druge važne životne ciljeve. U slučajevima kada se odluče na rađanje djeteta zaposlene žene manje su spremne u potpunosti prihvatiti majčinstvo, što se najčešće odražava kroz negativan stav prema dojenju (Duberstein Lindberg, 1996; Brayfield, Jones, 1997; Milkie, Peltola, 1999). Kada je riječ o odnosu majke s djetetom, opći zaključak suvremenih istraživanja je da majčina zaposlenost ne utječe na kvalitetnu privrženost (Booth i sur., 2002). Stavovi ispitanika sa područja Hrvatske o štetnom utjecaju majčine zaposlenosti i njezinog izbjivanja u skladu su s ovim zaključcima. Rezultati su pokazali da 73% ispitanika smatra da zaposlena majka može uspostaviti jednako topao odnos sa svojim djetetom kao i ona majka koja ne radi, a 56% ispitanika smatra da bi izbjivanje majke moglo imati loš utjecaj na razvoj predškolskog djeteta (Bišćan, Črpić, 2000).

Majčina zaposlenost izvan kuće ima i pozitivne utjecaje na obiteljske procese te bračno i roditeljsko zadovoljstvo. Obitelji u kojima su zaposleni i muškarac i žena izbjegavaju siromaštvo, što se odražava na stabilnost braka i obitelji jer siromaštvo snažno utječe na razvod braka i raspad obitelji. Ženine višestruke uloge povećavaju njezin osjećaj vrijednosti, koji pak proizvodi „efekt proširenja vremena i energije, tj. bolje organizacije, planiranja, te bi tako prelijevanje plaćenog rada žene na obitelj bilo blagotvorno, a ne štetno“ (Čudina-Obradović, Obradović, 2006, 164).

Plaćeni rad izvan obitelji potreban je radi ekonomskog održavanja obitelji, no važan je i neplaćeni rad unutar obitelji kako bi članovi obitelji bili zdravi, kako bi funkcionirali kao obitelj te lakše radili izvan kuće. Ukupno vremensko opterećenje obitelji neplaćenim radom jednako je opterećenosti obitelji plaćenim radom (Coltrane, 2000). Neplaćeni rad najčešće obuhvaća različite rutinske kućanske poslove (čišćenje kuće, kuhanje, pranje posuđa, nabava, glačanje, spremanje rublja i sl.) i povremene kućanske poslove (popravci, plaćanje računa, prevoženje članova obitelji, briga za kućne ljubimce i sl.), ali tu spadaju i emocionalni rad (briga za članove obitelji i njihovo raspoloženje, razgovor o problemima, održavanje odnosa unutar obitelji i sl.), poslovi organiziranja i menadžmenta (planiranje dužnosti i slobodnog vremena) te roditeljski poslovi (Coltrane, 2000; Topolčić, 2003; Čudina-Obradović, Obradović, 2006.).

Kao posljedica sve većeg broja uloga i njihove teške uskladivosti, žene se počinju rješavati nekih uloga. Niz suvremenih romana iz zapadnih društava prikazuje problem ženinog vraćanja obitelji i zanemarivanja vlastite karijere, no suvremeni trendovi prikazuju veću sklonost žena da se odreknu zasnivanja obitelji i rađanja djece radi očuvanja neovisnosti i slobode odlučivanja o vlastitom životnom stilu (Čudina-Obradović, Obradović, 2006).

4. Stereotipi o ulogama žena

Unatoč većoj ravnopravnosti između muškaraca i žena, različiti rodni stereotipi i dalje su prisutni. Tu se najčešće radi o stereotipima koji zagovaraju tradicionalnu podjelu uloga u obitelji gdje žena skrbi za djecu i obavlja poslove u kućanstvu, dok muškarac radi i zarađuje kako bi prehrani obitelj.

Rodni stereotipi su, prije svega, prisutni u medijima. Sadržajima koji se prezentiraju putem medija prenose se određeni općeprihvaćeni kulturni obrasci i tradicionalne rodne razlike. Mediji predstavljaju stvarnost u odsustvu, odnosno oni rekreiraju određenu predodžbu i reprezentiraju osobu, objekt ili proces u njegovom odsustvu (Milivojević, 2004).

Današnje predodžbe i stavovi o ženama i njihovoj ulozi uvelike ovise o njihovoj reprezentaciji u medijima. Način na koji se žene prezentiraju u medijima jasno pokazuje njihov položaj u suvremenom društvu – društvu koje je još uvijek patrijarhalno te u kojem dominiraju muška načela i muške potrebe (Milivojević, 2004; Brkić Klimpak, Lubina, 2014).

Najbolji primjer prisutnosti rodni stereotipa u medijima su reklame. „U većini se slučajeva događa to da kada se potrošač želi prisjetiti određenog proizvoda, on se prisjeća slike povezane s njim čija posrednost služi kao automatski okidač za trenutačno, a kasnije i repetitivno, oživotvorenje stereotipa. Dakle, kada se želimo prisjetiti, primjerice, branda juhe, u svijesti nam se pojavljuje, uz vrećicu juhe, i prizor nasmijane i sretne žene koja svojim ukućanima servira dotični brand kojeg smo vidjeli nekad u reklamama“ (Brkić Klimpak, Lubina, 2014, 217).

Reklame se prema fokusu usmjerenosti i sadržaju mogu podijeliti na one koje se obraćaju muškoj populaciji i one koje se obraćaju ženskoj populaciji. U onima koje se obraćaju muškoj populaciji često se mogu vidjeti idealne stereotipne žene, najčešće gole ili polugole te uglavnom u pozama koje pozivaju na seks. „Takvim se prizorima, dakle, sada više niti zamaskirano, rodni identitet pretpostavlja osobnom identitetu žena, upućujući njezinu funkciju na sferu spavaće sobe kao jedinog njenog cilja u tom trenutku“ (Brkić Klimpak, Lubina, 2014, 218). U reklamama koje se obraćaju ženskoj populaciji dominira prikazivanje žene u ulozi supruge i majke koja brine o obitelji i s osmijehom kuha i poslužuje ručak te ujedno i kao vrijedna domaćica pere posude, namještaj ili kupaonicu. „Time nas zapravo reklamna industrija, uz pomoć stereotipa, konstantno podsjeća da je to uobičajena slika žena prenesena iz obiteljske sfere života“ (Brkić Klimpak, Lubina, 2014, 220).

Prisutnost rodnih stereotipa može se uočiti i u reklamama namijenjenima djeci, gdje se djevojčicama već od najranije dobi nude igračke povezane s raznim rodnim očekivanjima – prvo lutke beba, a kasnije i barbike, kućanski aparati i sl. Time društvo djevojčice „već od malih nogu priprema na ispunjavanje prirodnih i priželjkivanih rodnih uloga – na majčinstvo, brigu o kućanstvu i vlastitom vanjskom izgledu“ (Brkić Klimpak, Lubina, 2014, 220).

Rodni stereotipi djeci se prenose i preko udžbenika. Baranović i sur. (2010) proveli su istraživanje rodne osjetljivosti čitanki⁷ književnosti namijenjenih osnovnoškolskom obrazovanju u Hrvatskoj. Rezultati su pokazali da su žene češće zastupljene kao autorice čitanki i tekstova u čitankama za niže razrede. Ovaj podatak je dobar primjer stereotipnog mišljenja prema kojem su žene više s djecom mlađe dobi u odnosu na muškarce.

Značajni su i rezultati analize profesionalnih uloga likova iz tekstova. Rezultati su pokazali da se ženski likovi najčešće pojavljuju kao kućanice, učiteljice, učenice, medicinske sestre i seljanke. „Indikativno je da se među najzastupljenijim zanimanjima . . . nalaze tipična 'ženska' zanimanja, tj. zanimanja koja se tradicionalno smatraju ženskima: učiteljica i medicinska sestra“ (Baranović i sur., 2010, 362). Suprotno od „ženskog“ zanimanja medicinske sestre, muški likovi se pojavljuju kao liječnici „čime se zapravo učenicima/ama šalje poruka o višoj pozicioniranosti muškarca u profesionalnoj hijerarhiji“ (Baranović i sur., 2010, 363).

Kada je riječ o obiteljskim ulogama, najviše pažnje pridaje se ulozi majke. Vrijednosni sustavi ženskih likova pokazuju tradicionalni pristup konstrukciji rodnih identiteta gdje su vrijednosti ženskih likova najčešće vezane za obiteljski život, odnosno gdje najviše vrijednosti za ženske likove predstavljaju djeca i obitelj. „Naglašavanje uloge žene kao majke upućuje na promoviranje tradicionalnih obrazaca obiteljskog života i uloga kao poželjnog modela ponašanja mladih u odrasloj dobi“ (Baranović i sur., 2010, 365).

⁷ Pod rodno osjetljive čitanke podrazumijevaju se one čitanke „kod kojih je broj autora i autorica tekstova i dodataka tekstovima ujednačen, kod kojih su pitanja za diskusiju formulirana u oba roda ili se učenicima/cama obraćaju u neutralnoj formi, kod kojih su muški i ženski likovi podjednako zastupljeni, a njihove osobine, vrijednosti te profesionalne i obiteljske uloge prikazane na rodno nestereotipan način, te kod kojih se eventualni stereotipni prikazi propituju popratnim pitanjima uz tekst“ (Baranović i sur., 2010, 353).

Zaključak

Obitelj je jedna od najstarijih društvenih institucija te je kroz povijest doživjela puno promjena na individualnom planu, obiteljskoj strukturi i životnom stilu. Mnogi zapisi iz različitih vremena govore o tome kako je prvo majka imala središnji položaj u obitelji, a zatim je taj položaj zauzeo otac. Time žena ne samo da je izgubila autoritet u obitelji, već i mnoga prava. Posljednjih desetljeća podjela uloga unutar obitelji se znatno promijenila, a posebno nakon ulaska žene na tržište rada. Danas žene obnašaju nekolicinu uloga u obitelji, a od toga najvažnije su uloga supruge, uloga majke, uloga obrazovane osobe te radna uloga.

Ulogu supruge žena preuzima ulaskom u brak. Zakonom je propisano da su u braku žena i muškarac ravnopravni, da su se dužni međusobno pomagati, uzdržavati, poštivati i sporazumno donositi odluke. No, kada je riječ o podjeli poslova između bračnih partnera, najčešće se događa da žene značajno više vremena provode u obavljanju svakodnevnih poslova vezanih uz održavanje domaćinstva i obitelji.

Rađanjem djeteta, žena dobiva i ulogu majke. Majka se smatra najvažnijom osobom u djetetovom životu te osobom koja najviše utječe na djetetov razvoj. Konačni cilj majčinstva je da s vremenom postane sve manje potrebna djetetu osposobljavajući ga za život, samostalno snalaženje i donošenje odluka. Glavna dužnost žene kao roditelja je odgojna, odnosno dužnost da odgoji dijete kao neovisnu, kritičku, autonomnu i samostalnu ličnost koja će u sebi razviti osnovna načela vrijednosti.

Žena se obrazuje i uključuje u tržište rada. Viši stupanj obrazovanja ženi osigurava bolje radno mjesto, ali i bolji položaj u obitelji jer obrazovanije žene odbacuju tradicionalnu ulogu žene kućanice kao jedinu moguću. Ženina radna uloga obuhvaća plaćeni rad izvan obitelji (posao), ali i neplaćeni rad unutar obitelji (briga za članove obitelji i kućanski poslovi).

Na oblikovanje ženine uloge unutar obitelji utječu i različiti rodni stereotipi. Rodni stereotipi prisutni su u medijima, gdje se različitim sadržajima šalje poruka ženama da trebaju biti dobre i vrijedne supruge, majke i domaćice, te u udžbenicima namijenjenim za osnovnoškolsko obrazovanje u Hrvatskoj koje nameću tradicionalan pristup konstrukciji rodni identiteta te se tako žene najčešće vežu za sferu obitelji u kojoj im najveću vrijednost predstavljaju djeca.

Literatura

- Ackerman, N. (1966) *Psihodinamika porodičnog života: dijagnoza i lečenje porodičnih odnosa*. Titograd: Grafički zavod.
- Adler, A. (1989) *Smisao života*. Novi Sad: Matica srpska.
- Baranović, B., Doolan, K., Jugović, I. (2010) Jesu li čitanke književnosti za osnovnoškolsko obrazovanje u Hrvatskoj rodno osjetljive?. *Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornog i sociokulturnog razvoja*, 48 (2), 349-374.
- Bartley, S. J., Blanton, P. W., Gilliard, J. L. (2005) Husbands and Wives in Dual-Earner Marriages: Decision-Making, Gender Role Attitudes, Division of Household Labor and Equity. *Marriage & Family Review*, 37 (4), 69-94.
- Bartolac, A., Kamenov, Ž. Petrak, O. (2011) Rodne razlike u obiteljskim ulogama, zadovoljstvu i doživljaju pravednosti s obzirom na tradicionalnost stava. *Revija za socijalnu politiku*, 18 (2), 175-194.
- Birkelund, G. E., Brajdić-Vuković, M., Štulhofer, A. (2007) Between Tradition and Modernization: Attitudes toward Women's Employment and Gender Roles in Croatia. *International Journal of Sociology*, 37 (3), 32-53.
- Bišćan, Ž., Črpić, G. (2000) Muško i žensko između uloge i osobe. Ispitivanje promjene uloga spolova u hrvatskom društvu. *Bogoslovska smotra*, 70 (2), 421-442.
- Booth, C. L., Clarke-Stewart, A., Lowe Vandell, D., McCartney, K., Tresch Owen, M. (2002) Child-Care Usage and Mother-Infant „Quality Time“. *Journal of Marriage and Family*, 64 (1), 16-26.
- Bowlby, J. (1953) *Materinska briga za dijete i duševno zdravlje*. Zagreb: Zaštita zdravlja.
- Bożena Dobrzycka, B., Kalisz, A., Kulesza-Bronczyk, B., Kuryłowicz, M., Terlikowski, S. J. (2011) Planned motherhood of the modern woman. *Progress in Health Sciences*, 1 (1), 104-108. Izvor World Wide Web: zadnja posjeta 3. rujna 2017. dostupno na: http://progress.umb.edu.pl/sites/progress.umb.edu.pl/files/phs_0001/104-108%20Kurylowicz.pdf
- Brayfield, A., Jones, R. K. (1997) Life's Greatest Joy?: European Attitudes toward the Centrality of Children. *Social Forces*, 75 (4), 1239-1269.

- Brkić Klimpak I., Lubina, T. (2014) Rodni stereotipi: Objektivizacija ženskog lika u medijima. *Pravni vjesnik: časopis za pravne I društvene znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku*, 30 (2), 213-232.
- Chilman, S. (1980) Parent Satisfactions, Concerns, and Goals for Their Children. *Family Relations*, 29 (3), 339-345.
- Colbert, K. K., Martin, C. A. (1997) *Parenting – A Life Span Perspective*. New York: McGraw-Hill
- Coltrane, S. (2000) Research on Household Labor: Modeling and Measuring the Social Embeddedness of Routine Family Work. *Journal of Marriage and Family*, 62 (4), 1208-1233.
- Crnic, K., Low, C. (2002) Everyday stresses and parenting. *Handbook of Parenting: Practical issues in parenting*, 5 (2), 243-267.
- Čipin, I. (2011) Obrazovanje i fertilitet zaposlenih žena u Hrvatskoj. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 20 (1), 25-46.
- Čorkalo, D. (2003) Stavovi i ponašanje među grupama. U: *Socijalna rekonstrukcija zajednice: psihološki procesi, rješavanje sukoba i socijalna akcija*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
- Čudina-Obradović, M., Obradović, J. (2003) Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti. *Revija za socijalnu politiku*, 10 (1), 45-68.
- Čudina-Obradović, M., Obradović, J. (2006) *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Državni zavod za statistiku (2006) *Žene i muškarci u Hrvatskoj 2006.*. Izvor s World Wide Web: zadnja posjeta 3. rujna 2017. dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/menandwomen/men_and_women_2006.pdf
- Državni zavod za statistiku (2016) *Žene i muškarci u Hrvatskoj 2016.*. Izvor s Word Wide Web: zadnja posjeta 2. Rujna 2017. dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/menandwomen/men_and_women_2016.pdf
- Duberstein Lindberg, L. (1996) Women's Decisions about Breastfeeding and Maternal Employment. *Journal of Marriage and Family*, 58 (1), 239-251.

- Galić, B. (2004) Seksistički diskurs rodnog identiteta. *Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline*, 13 (3-4), 305-324.
- Galić, B., Nikodem, K. (2009) Percepcija rodnih jednakosti i šansi pri zapošljavanju u hrvatskom društvu: Pogled nezaposlenih žena. *Revija za socijalnu politiku*, 16 (3), 253-270.
- Gjurić, H., Gregov, Lj., Šimunić, A. (2014) Konflikt radne i obiteljske uloge kod zaposlenih bračnih drugova: važnost usklađenosti stava prema bračnim ulogama. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 23 (4), 641-659.
- Greenstein, T. N. (1996) Husbands' Participation in Domestic Labor: Interactive Effects of Wives' and Husbands' Gender Ideologies. *Journal of Marriage and Family*, 58 (3), 585-595.
- Gregov, Lj., Kokorić, M., Šimunić, A. (2014) Stav o bračnim ulogama i percepcija obiteljskih odnosa kod zaposlenih supružnika. *Revija za socijalnu politiku*, 21 (1), 1-17.
- Huić, A., Kamenov, Ž., Jugović, I. (2010) Uloga iskustva rodno neravnopravnog tretmana u obitelji u percepciji, stavovima i sklonosti rodnoj diskriminaciji. *Revija za socijalnu politiku*, 18 (2), 195-215.
- Kapor-Stanulović, N. (1985) *Psihologija roditeljstva*. Beograd: Nolit.
- Kossek, E. E., Ozeki, C. (1998) Work-Family Conflict, Policies, and The Job-Life Satisfaction Relationship: A review and Directions for Organizational Behavior – Human Resources Research. *Journal of Applied Psychology*, 83 (2), 139-149. Izvor s World Wide Web: zadnja posjeta 3. rujna 2017. dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/228079495_Work-Family_Conflict_Policies_and_The_Job-Life_Satisfaction_Relationship_A_Review_and_Directions_for_Organizational_Behavior-Human_Resources_Research
- Košiček, M. (1990) *Antiroditelj*. Sarajevo: Svjetlost
- Lennon, M., Rosenfield, S. (1994) Relative fairness and the division of housework: The importance of options. *American Journal of Sociology*, 100 (2), 506-531.
- Milivojević, S. (2004) Žene i mediji: Strategije isključivanja. *Genero: časopis za feminističku teoriju i studije kulture*, posebno izdanje. Izvor s World Wide Web: zadnja posjeta 3. rujna 2017. dostupno na: http://web.fmk.edu.rs/files/blogs/2010-11/MI/Med_kul_razl/Snjezana_Milivojevic.pdf

- Milkie, M. A., Peltola, P. (1999) Playing All the Roles: Gender and the Work-Family Balancing Act. *Journal of Marriage and Family*, 61 (2), 476-490.
- Obiteljski zakon (2015) *Narodne novine*, 103 (15).
- Perrot, M. (2009) *Moja povijest žena*. Zagreb: Ibis grafika.
- Petani, R., Spahija, M. (2012) Autoritet i uloga oca u odgoju. U: *Pedagogija i kultura*. Zagreb: Hrvatsko pedagoško društvo.
- Rakić, B. (1983) *Ko sam ja – susret sa sobom*. Gornji Milanovac: Dečje novine.
- Rosić, V. (2005) *Odgoj – obitelj – škola*. Rijeka: Naklada Žagar.
- Rosić, V., Zloković, J. (2002) *Prilozi obiteljskoj pedagogiji*. Rijeka: Graftrade.
- Sociološki leksikon* (1982) Beograd: Savremena administracija.
- Stamp, G. H. (2003) Transition to Parenthood. U: *International encyclopedia of marriage and family*. New York: Macmillan Reference USA.
- Stevanović, M. (2000) *Obiteljska pedagogija*. Varaždinske Toplice: Tonimir.
- Topolčić, D. (2003) *Sociološki aspekti neplaćenog rada u obitelji: bračni partneri između obiteljskih i radnih uloga*. Doktorska disertacija. Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.
- Vukasović, A. (1999) *Obitelj – vrelo i nositeljica života*. Zagreb: Hrvatski katolički zbor MI.